

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

Pienryhmäohjaus Lahden lukioissa

Merja Lahti

2006

**Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos**

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE.....	3
TIIVISTELMÄ.....	4
ABSTRACT.....	5
1. OPINTO-OHJAUKSEN ERILAISIA LÄHESTYMISTAPOJA.....	6
1.1. Mitä ohjaus on?.....	6
1.2. Ratkaisukeskeisyys.....	7
1.3. NLP.....	8
1.4. Konstruktivismi.....	9
1.5. Psykodynaaminen ohjaus.....	11
1.6. Eksistentiaalis-humanistinen ohjaus.....	12
2. OPINTO-OHJAUS LUKIOSSA.....	13
3. PIENRYHMÄOHJAUS KÄSITTEENÄ.....	15
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	17
5. TULOKSET.....	18
5.1. Lahden lukioiden opinto-ohjaajien käsitys pienryhmäohjauksesta.....	18
5.2. Pienryhmäohjauksen toteutus Lahden lukioissa.....	19
5.3. Käsiteltävät asiat pienryhmäohjauksessa.....	20
5.4. Ketkä lukiolaiset käyttävät pienryhmäohjausta?.....	21
5.5. Pienryhmäohjauksen kehittämisajatuksia.....	22
5.6. OPS pienryhmäohjauksessa.....	24
5.7. Opinto-ohjaajien lisäkoulutuksen tarve pienryhmäohjauksessa.....	25
6. POHDINTA.....	26
LÄHTEET.....	29
LIITTEET.....	31

ESIPUHE

Tämä kehittämishanke on osa Jyväskylän yliopiston opinto-ohjaajien monimuotokoulutusta. Kehittämishanke liittyy opinto-ohjauksen johonkin osa-alueeseen, ja itse valitsin työni aiheeksi “Pienryhmäohjaus Lahden lukioissa”.

Aiheen valintaan vaikuttivat useat tekijät. Lahden lukioilla on niukat resurssit opinto-ohjauksessa, kuten varmaan muuallakin Suomessa suurin osa opoista opettaa opinto-ohjauksen lisäksi jotain toista ainetta, ja opinto-ohjaukseen ei välttämättä ole aikaa niin paljon kuin olisi tarvetta. Lahden kaupungin taloustilanne on heikko, ja siksi koululaitoskin on säästökuurilla. Lukioden tuntikehystä on leikattu viime vuosina ja siten opinto-ohjauksen resurssitkin ovat pienentyneet. Kaikissa lukioissa opinto-ohjaukselle ei välttämättä ole varattu luokkatunteja, vaan ohjaus perustuu henkilökohtaiseen ohjaukseen ja pienryhmäohjaukseen. Omassa työpaikassani, Mukkulan lukiossa, pääpaino opinto-ohjauksessa on juuri henkilökohtaisessa ohjauksessa. Mukkulan lukio on pieni, ja opinto-ohjaaja tuntee melko hyvin kaikki ohjattavansa. Henkilökohtainen ohjaus tuntuu ehkä siksikin luontevimmalta ohjaustavalta. Pienryhmäohjauksessa voisi kuitenkin samoja asioita käydä läpi useamman opiskelijan kanssa. Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa mainitaan opinto-ohjauksen muotoina henkilökohtainen ohjaus ja pienryhmäohjaus. Aihetta valitessa minua kiinnosti myös se, onko pienryhmäohjaus olemassa vain paperilla vai toteutetaanko sitä oikeasti osana opinto-ohjausta.

Tutkimuksessa halusin selvittää pienryhmäohjauksen toteutumista ja tarvetta Lahden lukioissa. Kuinka moni opinto-ohjaaja järjestää pienryhmäohjausta? Miten pienryhmäohjausta toteutetaan? Keille pienryhmäohjausta on suunnattu? Kuinka moni opinto-ohjaaja ei juuri käytä pienryhmäohjausta ja miksi niin? Itselläni oli sellainen ennakkokäsitys, että pienryhmäohjausta ei kovinkaan paljon käytetä lukioissa. Ainakaan siitä ei opinto-ohjaajien keskuudessa juuri puhuta.

Tutkimukseni perustuu aihetta käsittelevään kirjallisuuteen sekä toteuttamaani kyselytutkimukseen Lahden lukioden opinto-ohjaajille. Esittelen työni alussa kirjallisuuden pohjalta erilaisia opinto-ohjauksen suuntauksia ja avaan opinto-ohjauksen ja pienryhmäohjauksen käsitteitä. Lähetin kaikille Lahden lukioden opinto-ohjaajille kyselylomakkeen pienryhmäohjauksen käytöstä; kuudelle kaupungin lukion ohjaajalle ja yhdelle yksityisen koulun ohjaajalle. Kysymykset olivat avoimia, jotta opinto-ohjaajat vastaisivat mahdollisimman laaja-alaisesti. Toteutin kyselyn toukokuussa 2005. Lukioden opinto-ohjaajat vastasivat kyselyyn kesäloman kynnyksellä ja saadut vastaukset olivat lyhyitä ja melko niukkoja. Kyselytutkimuksen otanta ei ollut kovin suuri. Olen laittanut tutkimukseen mukaan myös omia kokemuksiani Mukkulan lukion ohjauksesta.

TIIVISTELMÄ

Lahti, Merja

Pienryhmäohjaus Lahden lukioissa.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, 2005, 30s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä.

Tämän opinto-ohjauksen kehittämishankkeen aihe on ”Pienryhmäohjaus Lahden lukioissa”. Opinto-ohjausta ja pienryhmäohjausta käsittelevän kirjallisuuden sekä lukioiden opinto-ohjaajille tekemäni kyselytutkimuksen perusteella tutkin pienryhmäohjauksen toteutusta Lahden lukioissa.

Kirjallisuuden avulla selvitin pienryhmäohjauksen käsitettä. Esittelin myös tutkimuksessani erilaisia opinto-ohjauksen lähestymistapoja (ratkaisukeskeisyys, NLP, konstruktivismi, psykodynaaminen ohjaus ja eksistentiaalistis-humanistinen ohjaus).

Kyselytutkimuksen perusteella lukioiden opinto-ohjaajilla ei ollut yhtä ainoaa käsitystä pienryhmäohjauksesta. Jokainen ohjaaja ymmärsi pienryhmäohjauksen omalla tavallaan. Pienryhmäohjausta ei toteutettu lukioissa järjestelmällisesti vaan sattumanvaraisesti. Pienryhmissä käsiteltävinä asioina mainittiin lukio-opinnot, kurssivalinnat, jatko-opinnot jne. Pienryhmäohjausta käyttivät ensimmäisen vuoden opiskelijat, abiturientit, jatko-opinnoista kiinnostuneet ja lisäohjausta haluavat.

Pienryhmäohjausta voisi kehittää opinto-ohjauksen resursseja lisäämällä, opinto-ohjaajien vuorovaikutustaitoja harjaannuttamalla, opinto-ohjaajien yhteistyöllä sekä lukiolaisilta saatavan palautteen perusteella.

Asiasanat: lukiot, opinto-ohjaus, pienryhmäohjaus

ABSTRACT

Lahti, Merja

Small Group Counselling at Upper Secondary Schools in Lahti.

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education. School Counsellor Training and Research, 2005, 30 pages.

Guidance and Counselling Development Projects and Practices

The topic of this Development Project is 'Small Group Counselling in Upper Secondary Schools in Lahti'. This study was based on relevant literature on school and small group counselling, and a questionnaire aimed at school counsellors at upper secondary level in Lahti.

The literature was used to define the concept of small group counselling. This paper includes introductions of different approaches to school counselling (problem-solving, NLP, constructivism, psychodynamic counselling and existential-humanist counselling).

Feedback received from the questionnaire showed that, at upper secondary level, school counsellors did not have a defined understanding of small group counselling. Each school counsellor understood small group counselling in their own way. Small group counselling in upper secondary schools was not organised in a systematic manner, but rather randomly. According to the questionnaire, the topics covered in small group counselling sessions included upper secondary education, study choices, further education, and so on. Students taking part in small group counselling included the first and final year students, those interested in further study and those in need of extra counselling.

Small group counselling could be further developed by increasing school counselling resources, improving school counsellors' communication skills and increasing their interaction at work, as well as based on student feedback.

Key terms: upper secondary schools, school counselling, small group counselling

1. Opinto-ohjauksen erilaisia lähestymistapoja

1.1. Mitä ohjaus on?

Ohjaus on suhteellisen lyhytkestoinen ihmisten välinen teoriapohjainen prosessi, jossa psyykkisesti terveitä ihmisiä autetaan ratkomaan kehityksellisiä ja tilannesidonnaisia ongelmia. Ohjaus voidaan nähdä myös erityisenä auttamissuhteena, psykologisena prosessina, tai sitä voidaan tarkastella suhteessa toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, ohjattaviin tai psykoterapiaan (S.T.Gladding 1996). Ohjauksen lopullisena päämääränä on tehdä ohjattavista oman elämänsä parhaita ohjaajia (Nelson-Jones, R. 1995).

M: Lairion & S. Puukarin (2001) mukaan ohjaussuhteeseen sisältyy monia ulottuvuuksia: ohjaajan ja ohjattavan fyysinen, kielellinen sekä ajatteluun ja tunteisiin liittyvä vuorovaikutus. Professionaalisessa ohjauksessa on keskeistä sellainen ihmisten välinen vuorovaikutussuhde, jossa ohjattava etsii aktiivisesti apua henkilökohtaisiin ongelmiinsa ja professionaalinen ohjaaja on motivoitunut ja koulutuksensa kautta kykenevä auttamaan ohjattavaa. Ohjaus on tarkoitettu ihmisille, joilla on ongelmia elämänkaaren eri kehitysvaiheissa.

Itse en koe, että ohjaus olisi tarkoitettu vain ihmisille joilla on ongelmia. Tietenkin työssäni opinto-ohjaajana keskityn enemmän niiden opiskelijoiden ohjaamiseen, joilla on ongelmia (liian vähän kursseja suoritettuna, motivaatio-ongelmia tms.). Opiskelijalla ei monestikaan ole mitään varsinaista ongelmaa kun hän tulee keskustelemaan opinto-ohjaajan kanssa. Tällä hetkellä abiturientit käyvät keskustelemassa jatko-opinnoistaan ja lukion jälkeisestä ajasta. He ovat hämmentyneitä, pelokkaita ja epävarmoja. He surevat turvallisen ja tutun lukioajan päättymistä, kaveripiirien hajoamista eri puolille Suomea jatko-opintojen perässä ja pelkäävät jäävänsä ilman mielekästä jatko-opintopaikkaa. Moni näistä ohjattavista tulee opinto-ohjaukseen saadakseen tukea ja kannustusta omille valinnoilleen.

Ohjauksessa ei kerrota ohjattaville, mitä heidän pitäisi tehdä, sillä ohjaus on kehämäinen prosessi, jossa etsitään ja tulkitaan eri vaihtoehtoja. Ohjaus on oman toiminnan suunnittelua ja arviointia dialogissa ohjaajan kanssa. Ohjaajan ja ohjattavan välinen ohjaussuhde perustuu yhteiseen tulkintaan prosessista, keskinäiseen kunnioitukseen ja luottamukseen (Vuorinen R. & J.P. Sampson 2000). Monesti ohjattavat yrittävät kysyä ohjaajalta, mitä tulisi tehdä ja mikä ratkaisu tehdä. Opinto-ohjaajan tehtävä ei ole tarjota omia valmiita ratkaisujaan ohjattavalle, vaan auttaa ohjattavaa löytämään itsellensä sopiva ratkaisu.

Ohjaus edellyttää taitoa kohdata toinen ihminen ja yleistä ihmissuhdekyvykkyyttä. Kysymys on vuorovaikutustaidoista, joka on ohjaajan tärkeä työväline. Tämän päivän ohjaustilanne on tasavertainen neuvottelutilanne, jossa pelisäännöt on molemmin puolin tiedossa (Mäkitalo M. 2004). Onnistuneelle opinto-ohjaukselle on tärkeää hyvä vuorovaikutussuhde. Jos vuorovaikutussuhdetta ei synny, ohjauksessakaan ei välttämättä päästä eteenpäin ja tavoitteeseen.

Ohjauksen lopputulokseen vaikuttaa myös ohjaajan kyky motivoida ohjattavaa saavuttamaan asetetut päämäärät. Tärkein motivoinnin periaate on tukeminen. Ihmisiä pitäisi tukea heidän tavoitteissaan, tunteissaan ja uskomuksissaan. Kaikkein tärkein

ihmillisen motivoinnin periaate on ihmisiä kunnioittava kohtelu (Mälitalo R: 2004). Ohjaajan pitää kunnioittaa ohjattavaansa ainutlaatuisena yksilönä ja ohjata sen mukaan.

Ohjauksen päämäärä ja periaate on toimia tienä kyseisen ohjattavan (yksilön tai ryhmän) asioissa. Ohjauksessa käsitellään usein juuri välillä olemisia, kehkeytymässä olevia tapahtumia sekä välineitä niiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen, keinoja toimia hyväksi havaittuun suuntaan. Ohjauksella mennään usein tapahtumien väliin, jolloin päämäärä on auttaa ihmistä auttamaan itse itseään (Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T. 2004).

Ohjauksen ydintavoite on opiskelijan ohjaaminen autonomisuuteen, jolloin opiskelija voi toimia itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Autonomiset opiskelijat pystyvät ymmärtämään ja hallitsemaan omaa toimintaansa, heitä ohjaa pikemminkin sisäinen kuin ulkoinen motivaatio. He tietävät, milloin ja miten toimia yhteistyössä ja osaavat tarvittaessa ottaa myös apua vastaan (Vuorinen R. & Sampson J.P. 2000). Elinikäinen oppiminen ja valmius kestää jatkuvaa muutosta auttavat myös ohjattavaa selviytymään.

Suomalaisessa lukiassa autonomisuuteen ohjaaminen on sitä, että lukiolaisia kannustetaan alusta pitäen ottamaan vastuuta omista opinnoistaan, kurssivalinnoistaan ja opiskeluaikataulustaan. Opinto-ohjaaja ja opettajat auttavat ja tukevat parhaansa mukaan, mutta lopullinen vastuu opinnoista on opiskelijalla itsellään. Lukio ei ole enää oppivelvollisuuskoulu ja lukiolaiset ovat täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Ei heitä voi ja tule paapoa samalla tavalla kuin peruskoulussa. Eikä moni lukiolainen haluakaan enää ohjaajan tai opettajien liikaa puuttuvan opintoihinsa. Autonomisuuteen ohjaaminen ei mielestäni tarkoita sitä, että opiskelijat opetetaan ja pakotetaan suoriutumaan opinnoistaan yksin. Mielestäni autonomisuus tarkoittaa vastuulliseen opiskeluun ohjaamista.

1.2. Ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa on kehittynyt ongelmanratkaisuun keskittyneestä lyhytterapiasta. Se keskittyy MRI:n (Mental Research Institute), Gregory Batesonin ja Milton H. Ericsonin kehittämiin metodeihin. Ratkaisusuuntautuneen asiakastyön toimintatapa on jo toimivien asioiden ja olemassa olevan motivaation etsiminen ja tukeminen, keskittyminen siihen mitä asiakkaat tekevät oikein. Ohjaaja voi selvittää esimerkiksi sitä, missä ohjattava on onnistunut, miten tuloksellisuus on havaittavissa, minkälaiden keinojen avulla onnistumiset on saatu aikaan ja miten niiden todennäköisyyttä on mahdollisuus lisätä (Riikonen E. 2000). Ratkaisukeskeisyudessa ei keskitytä menneisyyden asioiden penkomiseen vaan keskitytään onnistumisiin ja tulevaisuuteen.

Ratkaisukeskeinen toimintatapa on tulevaisuuteen suuntautunut ja se ottaa monipuolisesti huomioon ongelman eri osapuolet ja sijoittaa ongelman tarkastelun laajempaan kontekstiin (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P. 2001). Ratkaisukeskeinen työskentelymalli perustuu asiakaskeskeisyyteen ja positiiviseen ajatteluun. Työskentely keskittyy tavoitteisiin ja ratkaisuihin, suuntaa toimintaa ja ajattelua tulevaisuuteen sekä luottaa ohjattavan voimavaroihin, kykyyn ja luovuuteen löytää omat ratkaisut

ongelmiinsa. Ohjattava toimii siis itse aktiivisesti (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P. 2001).

Aluksi pyritään selvittämään millaisten tavoitteiden saavuttamiseksi ohjattava on todella valmis työskentelemään (Riikonen E. 2000). Tavoitteita selvennettäessä etsitään ongelmatilanteeseen poikkeuksia. Ohjattaville esitettävissä kysymyksissä pysytellään konkreettisella tekemisen tasolla. Myös ”ihmekysymykset”, ”kristallipallokysymykset”, erilaiset asteikolliset kysymykset ja selviytymistä kuvaavat kysymykset ovat toimivia (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P. 2001).

E: Riikosen (2000) mukaan ongelmia käsitellään ongelmia koskevinä kuvauksina, ongelmien ratkaisuja ratkaisukuvauksina. Ratkaisukeskeisen työtteen edustajat korostavat ongelmien ja niiden ratkaisujen vuorovaikutuksellista ja tulkinnallista luonnetta. Pienetkin käyttäytymisen ja tulkintakehyksen muutokset saattavat johtaa suurempiin muutoksiin.

Ratkaisukeskeistä lähestymistapaa voisi arvostella siitä, että se ei toimi välttämättä silloin, jos ohjattavalla on vakavia henkilökohtaisia ongelmia, jotka vaatisivat syvällisempää tarkastelua ja auttamista. Nämä ongelmat eivät kuulu opinto-ohjaajien vaan terveydenhuollon henkilökunnan työkenttään. Pienissä ongelmissa toimintatapa on hyvä, kun se auttaa ohjattavaa ohittamaan ongelmat, keskittymään positiivisiin asioihin ja onnistumisen kokemuksiin.

Opinto-ohjaajakoulutuksessa Jyväskylässä kuulin monen opinto-ohjaajan pitäneen ratkaisukeskeistä lähestymistapaa hyvänä ja toimivana. Itse perehdyin myös enemmän ratkaisukeskeisyyteen ja sen suomalaisen edustajan, Ben Furmanin, toimintatapaan. Huomaan työssäni usein käyttäväni juuri ratkaisukeskeistä toimintatapaa. Opiskelija tulee luokseni välitunnilla. Aikaa on vähän ja monesti lukiolainen haluaa selvään kysymykseen tai pieneen ongelmaan nopean vastauksen tai ratkaisun. Jos ongelma on isompi, silloin opiskelija varaa pitemmän ajan ohjaukseen, ja jatkamme asian ratkomista siellä. Ratkaisukeskeinen ohjaustapa sopii myös omaan tyyliini. En koe järkevänä sitä, että jäädään ongelmaan rypemään liian pitkäksi aikaa. Oma tyyli on käsitellä ongelmaa, mutta keskittyä ratkaisun löytämiseen. Noudatan tätä periaatetta myös ohjauksessa.

1.3. NLP

NLP (Neuro-Linguistic Programming) on sisäisen maailman tutkimusmenetelmä, jonka avulla on mahdollista päästä tutkimaan ihmisen hiljaista tietoa. Siinä kiinnostus siirretään mielteiden sisällöstä niiden rakenteisiin ja sisäisen toiminnan lopputuloksista sen tuottaneeseen prosessiin. NLP on taidon, osaamisen ja onnistumisen mallintamista (Toivonen V.-M. & Asikainen R. 2000).

NLP:ssä otetaan huomioon mielen ja ruumiin, ajattelun ja tunteiden yhteys. Aistimellisuus, vuorovaikutukset ja kieli nähdään toistensa yhteydessä. Tavoitteena on luoda positiivisia voimavaroja ja tuottaa muutos. Pyrkimyksenä on nähdä, tehdä, kokea ja ajatella toisin (Kosonen P.A. 2000). NLP pyrkii ohjattavan ajattelutavan muuttamiseen toivottuun suuntaan.

Ihmiset reagoivat asioihin eri tasoilla. Tällaisia loogisia tasoja ylhäältä alaspäin ovat esim. identiteetti ja rooli, uskomukset ja arvot, taidot ja kyvyt, käyttäytyminen, reaktiot, toiminta sekä ympäristö. Jokainen taso järjestelee ja säätelee sen alla olevan tason tietoa ja toimintaa, abstraktimpi taso määrää sitä alempia tasoja. Jokaisella tasolla on sille ominaiset säännöt, ja ohjauksessa on tärkeää olla tietoinen eritasoista ja osata toimia kullakin tasolla. Toimintatavat ja menetelmät ovat erilaisia eri tasoilla. Jonkin muuttaminen ylemmällä tasolla muuttaa asioita myös alemmalla tasolla ja jonkin muuttaminen alemmalla tasolla saattaa vaikuttaa ylemmille tasoille. Ohjauksessa ohjaaja siis sukkuoi eri tasoilla. Ohjauksessa on tärkeää, että ohjaajalla on kokonaiskuva siitä, mitä ollaan tekemässä, ja että hän tietää mitä muutoksista seuraa (Toivonen V.-M. & Asikainen R., 2000). Ohjaus tulisi nähdä prosessina, jossa pyritään vaikuttamaan ohjattavan ajatusmaailmaan, ja jossa pyritään saamaan ohjattava tiedostamaan omat toimintatapansa.

Tässä toimintatavassa ohjaus nähdään pitempiaikaisena prosessina, jossa ohjattavalle näytetään hänen tapansa ajatella ja toimia. NLP edellyttää useampia ohjaustuokioita ja syvälle meneviä ohjauskeskusteluja. Ihmisillä on omat (kangistuneet) ajatusmaailmansa ja toimintatapansa. Ne voivat joskus olla esteenä asioiden käsittelylle. Opinto-ohjaaja voi avartaa, laajentaa ja esitellä erilaisia toimintatapoja. Aikuisella ihmisellä on elämäkokemusta ja monesti kyky nähdä asiat ja ongelmat laajemmassa perspektiivissä. Lukiolaisen maailmankuva on vielä kapeahko ja jäsentymätön, ja tässä ohjaaja voi auttaa ohjattavaansa.

1.4. Konstruktivismi

Lairio M., Puukari S. & Nissilä P. (2001) mainitsevat, että konstruktivistinen suuntaus on syntynyt vastavoimana erityisesti behavioristiselle ajattelulle. Erona on se, että monet konstruktivistisiin lähestymistapoihin lukeutuvat teoriat ottavat huomioon tunteiden merkityksen yksilön tiedonmuodostuksessa. Suuntauksen mukaan ohjauksessa on tärkeää se, millainen maailmankuva ja minäkäsitys on ohjattavan käyttäytymisen taustalla.

Ohjattavan elämäkokonaisuus on siis otettava huomioon ohjausprosessissa. Tämä on perusteltua, jotta yksilön oman identiteetin muodostumista voidaan paremmin tukea aikana, jolloin yhteiskunnan ja kulttuurin antama tuki identiteetin muodostukselle on hajaantunut. Konstruktivistisissä teorioissa yksilö nähdään aktiivisena oman todellisuutensa luoja (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P., 2001). Konstruktivismissa uskotaan siihen, että ihminen tietää itse, mikä sopii hänelle parhaiten.

R.V. Peavyn (2000) mukaan konstruktivistinen ajattelu on sosiodynaamisen näkökulman taustalla. Konstruktivismiin näkökulmissa pyritään kuvaamaan sitä, mitä ja miten ihmiset tekevät ja miksi he sen tekevät.

Sosiodynaaminen ohjaus on auttamismenetelmä, jossa käytetään kulttuurisia työvälineitä yhteistyössä tarkoituksena ratkaista jokapäiväisen elämän konkreettisia ongelmia (Peavy R.V., 2004).

Ohjaajan tehtävä on olla kanssaeläjä ja herkkä kuuntelija, joka inhimillisellä viisaudella ja asiakkaan elämään eläytymällä arvioi, mistä asiakkaan elämässä kulloinkin on kyse, ja yhdessä tämän kanssa rakentaa seuraavia askeleita elämän jatkumisen mahdollistamiseksi (Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T., 2004). Ohjaajan tulisi eläytyä ohjattavansa elämäntapaan ja arvomaailmaan, ja ohjata tätä niistä käsin.

Sosiodynaaminen ohjaus on elämän suunnittelemisen yleismenetelmä. Ohjaus perustuu ajatukseen, että ihmiset ovat kykeneviä tutkimaan niitä todellisuuksia joissa elävät, ja että he kykenevät omaksumaan uudenlaisia ja erilaisia ajattelu-, päätöksenteko- ja toimintatapoja. Toinen oletus on, että ihminen pystyy käsitteidensä, huoltensa ja valintojensa tutkimiseen paremmin yhteistyötä korostavassa, toivorikkaassa ja selventämistä tukevassa ympäristössä. Pyritään edistämään uusien näkökulmien oppimista ja uusien kykyjen kehittymistä (Peavy R.V., 2004).

Ohjaussuhde on vuorovaikutusta, joka on yhdessä saatu aikaan ja johon sekä ohjattava että ohjaaja tuovat oman panoksensa. Ohjausistunnossa neuvotellaan siitä, mihin toimiin ohjattava ryhtyy. Ohjattava ja ohjaaja yhteistyössä rekonstruoivat ohjattavan näkökulmaa asettaen ohjattavan kokeman huolen aiheen kontekstiinsa. Ongelmat, vaikuttavat tekijät ja ratkaisut suhteellistetaan (Peavy R.V., 2000).

Suhtautumalla ohjaukseen sosiologisemmin ja kulttuurisemmin voimme ohjauksen avulla valmentaa avunhakijoita oman sosiologisen mielikuvituksen kehittämässä ja siten auttaa heitä oivaltamaan, etteivät he ole puutteidensa ja patologioidensa uhreja eivätkä ne ole heidän sisäisiä ominaisuuksiaan (Peavy R.V. 2000).

Peavyn mukaan ohjaajan on osattava kuunnella ja nimenomaan toisen kannalta. Ohjaajan on oltava kärsivällinen ja nöyrä ja lähdettävä siitä missä toinen on. Ohjaajan on myös annettava ohjattavan opettaa ohjaajaa ja luovuttava turhamaisuudesta ja tarpeesta tulla ihailuksi ohjattavaa tietävämpänä ja taitavampana. Ohjaajan on myös oltava valmis myöntämään oma tietämättömyytensä (Peavy R.V., 1999). On tärkeää, ettei ohjaaja tarjoa omaa maailmankuvaansa, ihmiskäsitystään ja käsitystä hyvästä elämästä ohjattavalleen. Ohjaus on vuorovaikutusprosessi, jossa molemmilla osapuolilla on tarjottavaa toisilleen.

Konstruktivismi korostaa sitä, että ohjattavan minäkäsitys, maailmankuva ja käsitys todellisuudesta rakentuvat useista kerroksista. Ohjattavan lapsuus ja kasvatus ovat muokanneet häntä. Ohjattava on voinut omia vanhempiansa arvomaailman ja maailmankuvan. Myös kaverit ja omat elämäkokemukset muokkaavat ohjattavan tapaa ajatella. Ohjattavan on hyvä huomata ja tiedostaa oma erilainen maailmankuvansa. Ohjattavaa pitäisi pystyä ohjaamaan tämän omista lähtökohdista käsin. Konstruktivistinen ohjaus edellyttää myös ohjaajalta ohjattavan ajatusmaailman ja maailmankuvan tuntemista. Konstruktivistinen ohjaus vaatii aikaa.

1.5. Psykodynaaminen ohjaus

Psykodynaamisen lähestymistavan keskeinen edustaja oli Sigmund Freud. Hän tarkasteli mm. persoonallisuuden tiedostamatonta ja tiedostettua kerrostumaa. Freudin mukaan persoonallisuus rakentuu kolmesta alueesta; Idistä, Egosta ja Superegosta.

Myös seksuaalisuus ja aggressiot korostuvat hänen teoriassaan. Psykodynaaminen teoria on ohjaajalle hyödyllinen ohjattavan elämänhistorian ja tunne-elämän merkityksen hahmottamisessa. Ohjaajan omien lapsuuden, nuoruuden ja nykyhetken kokemusten tiedostaminen ja ymmärtäminen auttaa myös ohjattavan ymmärtämisessä. Tärkeiden ihmissuhteiden ja aiempien kokemusten merkitys ilmenee käytännössä monissa ohjaustilanteissa. Opinto-ohjaajan ei ole kuitenkaan syytä uppoutua liian syväälle tunnemaailmaan ja ihmissuhteiden tarkasteluun. Ohjaajalta vaaditaan kuitenkin herkkyyttä huomata, milloin ohjattavan ongelmat edellyttävät muiden asiantuntijoiden (psykologi, psykiatri tms.) puoleen kääntymistä (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P., 2001).

Ohjaajan on tärkeää kuunnella, mitä ohjattava sanoo (tietoiset ja tiedostamattomat odotukset) ja käyttää teoriaa tukenaan arvioidessaan ohjattavansa tilannetta. Ohjaajan on kiinnitettävä huomiota rationaalisen ohjaussuhteen kehittymiseen. Ohjattava kohdistaa ohjaajaan transferenssiodotuksia, joiden vahvuus vaihtelee ohjattavan iän ja psyykkisen koostuneisuuden mukaan. Ohjaaja vaikuttaa toimenpiteillään siihen alkavatko epärealistiset odotukset realisoitua. Ohjaajan on otettava odotukset huomioon (Lahti R., 2000). Itse koen lukion opinto-ohjaajana lukiolaisten haaveet tulevaisuuden työpaikoista välillä hyvinkin epärealistisiksi. Tietyt alat näyttävät olevan muodissa ja niistä ollaan kiinnostuneita; media-assistentti, pieneläinhoitaja ja sisustussuunnittelija ovat esimerkkejä tämän hetken muotiammateista. Sen sijaan sairaanhoitajan ammatti ei tunnu kiinnostavan lukiolaisia ollenkaan, vaikka töitäkin sillä alalla olisi. Opinto-ohjaajana en halua tuomita ohjattavieni tulevaisuuden ammattihaaveita. Kerron heille kuitenkin esim. kyseisten alojen työllisyystilanteesta ja palkkatasosta eli yritän antaa realismiakin ohjattavien haaveisiin.

Psykoanalyttisen ohjauksen lähtökohdat liittyvät ammatilliseen kehitykseen ja päätöksentekoon. Ammatillisen identiteetin työstämistä pidetään nuoruusiän kehitystehtävänä (Lahti R., 2000). Psykoanalyttinen teoria auttaa ohjaajaa jäsentämään ohjattavan kommunikaatiota, helpottaa ohjaussuhdetta ja päätelmien tekemistä (Lahti R., 1994). Psykoanalyttinen teoria on käytännön ohjaustyössä taustalla, mutta en koe sitä keskeiseksi asiaksi. Ammatillinen identiteetti kehittyy hitaasti vuosien saatossa. Sitä ei rakenneta muutamissa ohjaajan ja ohjattavan välisissä keskusteluissa.

Psykoanalyttinen teoria korostaa aikaisempien kokemusten vaikutusta nykyhetkeen. Aikaisemmat ongelmat esimerkiksi lapsuudessa ja nuoruudessa voivat heijastua tämän päivän toimintaan. Ohjaajan on hyvä tiedostaa aikaisempien kokemusten merkitys nykyisiin valintoihin. Ohjaaja ei kuitenkaan ole lääkäri eikä siten pysty auttamaan henkilökohtaisissa ongelmissa. Ohjaaja kuitenkin osaa ohjata ohjattavaansa eteenpäin oikealle avunantajalle; terveydenhoitajalle, lääkärille, koulukuraattorille tms. Varsinkin ongelmatilanteissa korostuu opinto-ohjaajan työssä verkostojen tärkeys ja moniammatillinen yhteistyö. On tärkeää, että opinto-ohjaajalla on moniammatillinen verkosto, joka auttaa ohjaajaa ohjaamaan ongelmallisen ja apua tarvitsevan ohjattavan asiantuntijan luo. Itse olen rakentanut moniammatillista verkostoa käymällä Lahden alueella opinto-ohjaajille tarkoitetuissa koulutuksissa ja kokouksissa. Niissä tapaa oman alan ihmisiä. Myös yhteydenpito terveydenhuollon ihmisiin esimerkiksi opiskelijahuoltoryhmän kautta auttaa verkostoitumaan.

1.6. Eksistentiaalis-humanistinen ohjaus

Eksistentiaalis-humanistinen lähestymistapa kytkeytyy 1900-luvun filosofiseen pohdintaan, jossa keskeistä on ihmisen elämäntarkoituksen ja merkityksen tarkastelu. Ohjattava näkee maailman omalla tavallaan ja tätä yksilöllistä näkemystä maailmasta pidetään arvokkaana. Elämänmuodon pirstaloituminen edellyttää yksilöltä vahvaa identiteettityötä. Nyky-yhteiskunnassa korostuvan yksilöitymiskehityksen kannalta eksistentiaalis-humanistinen lähestymistapa on merkittävä; lähestymistapa korostaa ihmisen vapautta ja vastuuta ja tukee hänen kasvuaan. Näin hän oppii tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Koulutukseen ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyvien valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä nuorille on tarjottava tilaisuuksia pohtia aikuisen kanssa oman tulevaisuutensa kannalta keskeisiä elämän perusteisiin liittyviä kysymyksiä (Lairio M., Puukari S. & Nissilä P., 2001).

Nyky-yhteiskuntaa leimaa nopea muutos. Elinikäiset työurat ovat tuttuja suurille ikäluokille, mutta tämän päivän työmarkkinoita leimaa pätkätyö ja töiden muuttuminen projektiluontoisiksi. Monen nuoren voi olla hankalaa miettiä tulevaisuuttaan nykypäivän nopeasti muuttuvassa ympäristössä. Globalisaatio, kansainvälistyminen, elinikäinen oppiminen ja epävarmuus ovat tämän päivän avainsanoja. Elämänkokemusta omaavana aikuisena ihmisenä opinto-ohjaaja voi auttaa nuorta hahmottamaan olennaista epäolennaisesta ja jäsentämään nykypäivän maailmaa.

Opinto-ohjaajana koen, että tärkeä tehtäväni on ohjata opiskelijaa hänen kannaltaan katsoen hyvään elämään. Kaikille ohjattaville ei ole tärkeää saavuttaa hienoa ammattiuraa ja korkeaa palkkatasoa. Toisille jatko-opinnot ja työ on vain välttämätön pakko, jotta saisi toimeentulonsa turvattua ja voisi toteuttaa itseään muuten.

2. Opinto-ohjaus lukiossa

Opinto-ohjaus kuten muukin opetus perustuu opetussuunnitelmiin ja ylempiin säädöksiin, lakeihin ja asetuksiin. Opinto-ohjausta annetaan tuntijakoon merkittynä ohjauksena, jonka toteutustapa on yleensä luokkaopetusta, ja sen lisäksi annetaan henkilökohtaista ja muuta tarpeellista ohjausta. Ohjauksen kohteena on siis yksilö, ryhmä tai yhteisö (Numminen U., 2001). Mukkulan lukiossa opinto-ohjauksen pääpaino on henkilökohtaisessa ohjauksessa. Tämä toimii melko hyvin pienessä lukiossa, missä sekä opiskelijat että opettajat tuntevat toisensa. Lukiotani koskevissa arviointikyselyissä, joita on teetetty mm. lukiolaisilla, opinto-ohjaus on saanut hyvän arvosanan; n.80 % ohjattavistani on tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen. Itse olen pohtinut sitä, että henkilökohtaiseen ohjaukseen painottuvassa ohjauksessa on se piirre, että se edellyttää vahvaa luottamusta opiskelijoiden ja ohjaajan välillä. Olen saanut luotua luottamukselliset suhteet isoon osaan ohjattavistani, ja he tulevat mielellään keskustelemaan opinnoistaan ja tulevaisuuden suunnitelmistaan. Osa lukiolaisista ei koe kuitenkaan mieleiseksi tulla henkilökohtaiseen ohjaukseen. Nämä opiskelijat arvostaisivat enemmän säännöllisiä opinto-ohjauksen luokkatunteja, joissa informaatiota jaettaisiin isommalle joukolle kerralla. Kahdenkeskinen ohjaustuokio ei tunnu heistä mielekkäältä.

Suomen koululainsäädäntöön on kirjattu oppilaan ja opiskelijan oikeus saada opinto-ohjausta. Tämä kertoo opinto-ohjauksen vakiintuneesta asemasta maamme koulujärjestelmässä. Opinto-ohjaajien työhön on liittynyt ohjaustyön lisäksi toiminta muutosagenttina. Ohjauksen tarve ja ohjaukseen kohdistuneet odotukset ovat lisääntyneet yhteiskunnallisten ja kouluelämän muutosten vuoksi. Oppilaan ja opiskelijan yksilöllinen huomioonottaminen ja yksilöllisen oppimisen edistäminen nousevat koulun perustehtäviksi (Vuorinen R., 2006).

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena.

Opinto-ohjaus voidaan jäsentää oppimispolkuna, johon kuuluvat ohjaus- ja neuvonta ennen opintojen alkua, ohjaus opintojen alussa, ohjaus opintojen edetessä, ohjaus opintojen päättövaiheessa ja ohjaukseen liittyvät palaute- ja seurantajärjestelmät (Vuorinen R: & Sampson J.P., 2000). Itse opinto-ohjaajana olen tehnyt uusille lukiolaisille valmiit lukujärjestykset ensimmäiseen jaksoon, kun he aloittavat lukion. Ensimmäisen jakson aikana tapaan lukion alkajia paljon, ja autan heitä tekemään lukujärjestykset itselleen loppuvuodeksi. Ohjaus on sekä ryhmäohjausta ja henkilökohtaista ohjausta. Lukion toisena vuotena lukiolaiset varaavat keskusteluaikoja opinto-ohjaajalle yksin tai pareittain, ja käymme ohjauskeskusteluissa läpi siihenastista lukion käyntiä, seuraamme kurssikertymää, informoin jo alustavasti ylioppilaskirjoituksista jne. Abiturienteille olen jakanut henkilökohtaiset keskusteluajat, ja käymme läpi ylioppilaskirjoituksia koskevia asioita ja pohdimme jatko-opintoja ja niihin hakemista. Tämän lisäksi minä, rehtori ja lukiolle kutsutut asiantuntijat pitävät lukiolaisille ryhmäinfoja esim. ylioppilaskirjoituksista, ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin hakemisesta.

Lukion ohjaustoimintaan tulee kaikkien koulun opettaja- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvien osallistua. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä ja ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003). Ohjausvastuuta tulee olla nykyistä enemmän kaikilla opettajilla. Opinto-ohjaajien tulisi keskittyä ongelmaisimpien opiskelijoiden ohjaamiseen. Opinto-ohjaus pitäisi nähdä koko oppilaitoksen toimintana. Jokainen opettaja toimii käytännössä oppimisen ohjaajana ja opiskelutaitojen opastajana, siispä jokaisen opettajan tulisi sitoutua opinto-ohjauksen tavoitteisiin aivan kuten omaan oppiaineeseensa (Numminen U., 2001).

Ajatus jokaisesta koulun opettajasta oman aineensa opinto-ohjaajana tuntuu olevan vielä monille opettajille vieras. Monissa kouluissa opinto-ohjaus mielletään omon työkseen ja aineopettaja opettaa pelkkää ainetta. Kaikilla aineopettajilla ei ehkä ole halua tai asiantuntemusta ohjata opiskelijoita. Omasta opettajakoulutuksesta on kulunut kenties paljonkin aikaa. Osa aineopettajista on onneksi halukkaita osallistumaan aktiivisesti ryhmäohjaukseen. Uskon muutoksen kuitenkin hitaasti tapahtuvan. Ehkä tätä ajatusta opetushenkilöstön ohjaajuudesta pitäisi alkaa viljellä opintojen ohessa yliopistoissa vielä enemmän; opettajille syntyisi sisäinen käsitys itsestään oman aineensa ohjaajana aineopettajan lisäksi.

3. Pienryhmäohjaus käsitteenä

Ryhmäohjausta on pidetty menetelmänä, joka tekee samanaikaisesti mahdolliseksi kohdata yksilöllisiä kehitystarpeita ja ennakoida työyhteisöjen muutosprosesseja (Trotzer, J.P. 1989).

Pienryhmään kuulutaan aina jostain syystä; asian ja tiedon vuoksi, tavataksaan ystäviään, kuuluakseen ryhmään tms. (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981). Pienryhmän koosta eri tutkijoilla oli hieman eri näkemys, riippuen siitä minkälaisesta ryhmätilanteesta puhutaan. Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan oppaan mukaan ihanteellinen pienryhmän koko olisi 6-8 henkilöä. Kyseinen opas käytti esimerkkinä seurakunnan pienryhmäohjausta, joten se ei ole aivan vertailukelpoinen koulumaailman kanssa. Marjatta Lairion mielestä lukion pienryhmäohjaus käsittää n.3-5 oppilaan ryhmän, joka pohtii opinto-ohjaajan johdolla jotain yhteiseksi koettua ongelmaa (Nuoruusiän kehitystehtävät ja oppilaanohjaus 1988). Vanhalakka-Ruohon ja Juutilaisen (2003) mukaan ihanteellinen ryhmän koko on 8-12 opiskelijaa. Onnismaan mukaan ryhmäohjauksen käsitettä käytetään varsin väljästi yleisnimikkeenä erilaiselle ryhmässä tapahtuvalle toiminnalle. Esimerkiksi koulussa ryhmäohjaukseksi kutsutaan opetustilannetta, jossa koko luokka on lyhytkestoisen tiedottamisen tai neuvonnan kohteena (Trotzer, J.P. 1989).

Ryhmäohjauksessa ryhmällä on yhteiset tavoitteet, intressit ja normit, ryhmään kuulumisen kokemus, ryhmän palkitsevuus ja vuorovaikutteisuus läsnä. Ryhmäohjaus voi edistää itsetuntemusta ja – tiedostusta, oman itsensä määrittelyä, ihmistuntemusta, vuorovaikutustaitoja ja altruismia (Vanhalakka-Ruoho, M. & Juutilainen, P.-K. 2003).

Pienryhmän kokoaminen lähtee siitä liikkeelle, että hahmotetaan odotukset, tarpeet ja resurssit. Tärkeää on miettiä, keitä kutsutaan mukaan, mitä he odottavat pienryhmäohjaukselta, mihin kysymyksiin voidaan vastata ja paljonko on aikaa ohjaukselle (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981).

Ryhmän kehitysvaiheet ovat 1. Suunnittelu, 2. Aloitus, 3. Siirtymä, 4. Työskentely, 5. Päätös ja 6. Jälkivaihe. (Vanhalakka-Ruoho, M. & Juutilainen, P.-K. 2003). Pienryhmäohjauksella pitää olla koollekutsuja eli vetäjä. Ohjauksella pitäisi myös olla selkeä aihe ja tavoite mihin pyritään, ettei siitä tule pelkkä rupattelutuokio.

Oppimisympäristössä on keskeistä hyväksyvä ja tukea antava ilmapiiri. Turvallinen ympäristö mahdollistaa sen, että ryhmän jäsenet uskaltavat kokeilemaan uusia toimintamalleja ja asennoitumistapoja. Ryhmä antaa mahdollisuuden yksilön kognitioiden, asenteiden ja käyttäytymisen muutokseen tarjoamalla erilaisten ajattelu- ja toimintavaihtoehtojen valikoiman (Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2000a).

Ulkoiset puitteet ovat myös tärkeitä pienryhmäohjauksen onnistumiselle. Osallistujien tulisi istua siten, että kaikki näkevät toisensa. Esimerkiksi piirissä istuminen tai hevosenkengän mallinen keskusteluryhmä ovat vuorovaikutuksen kannalta sopivia (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981). Käytännön ongelmaksi eri lukioissa voi muodostua tilojen sopimattomuus. Opinto-ohjaajien työhuoneet saattavat olla pieniä tai muuten sopimattomia pienryhmäohjaukseen.

On myös olemassa erilaisia pienryhmämalleja. Johtajakeskeisessä ryhmässä, "hämähäkkimallissa", johtajalla on kaikki langat käsissään. Hän ohjaa keskustelua ja määrää sen suunnan. Tällaista mallia pidetään vuorovaikutuksen kannalta huonona. Demokraattisessa ryhmässä, "verkkomallissa", ohjaaja kannustaa kaikkia ujoimpiakin pienryhmän jäseniä osallistumaan keskusteluun ja hillitsee puheliampia. (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981). Itse olen huomannut, että käytäntö määrää, kumpi malli on käytössä pienryhmäohjauksessa. Joskus ohjaukseen hakeutuu kaksi tai kolme hiljaista poikaa kuullakseen, kuinka haetaan teknisiin korkeakouluihin. He eivät halua sen kummemmin keskustella asiasta; heillä on matematiikan, fysiikan ja kemian numerot hyviä ja tekniset alat kiinnostavat. Tietoakin he ovat hakeneet netin kautta. He tulevat hakemaan ohjausta vain siihen, kuinka käytännön hakeminen tälle alalle tapahtuu. Silloin minä toimin johtajana, joka kaataa tietoa opiskelijoiden päähän. Sama ohjaustapa on käytössä myös silloin, kun aikaa ohjaukselle on vähän. Kun ryhmäohjaukseen tulee puheliampia ja pohdiskelevia lukiolaisia ja kun aikaa on varattu riittävästi, pääsemme verkkomalliseen ohjaukseen, jossa kaikki osallistuvat keskusteluun ja tuovat uusia ideoita esille.

Ryhmäohjauksessa käytetään samoja kommunikaatiotaitoja kuin yksilöohjauksessa. Ohjaajan tehtävä on helpottaa kanssakäymistä ja selvittää kommunikaation esteitä. Ohjaaja keskittyy ryhmään ja ryhmäprosessiin sekä osallistujiin yksilöinä. Ryhmätilanteessa ohjaaja on kommunikaatiossaan aktiivisempi kuin yksilöohjauksessa ja osoittaa empatiaa, tekee yhteenvetoja ja keskittää asioiden käsittelyä (Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2000a).

Pienryhmässä opiskelija vertaa ja liittää uutta tietoa vanhoihin tietoihinsa. Tästä syntyy uusi tieto. Tiedon jäsentelyssä pyritään erottamaan olennainen epäolennaisesta. Ristiriitaakin herättävä uusi aines voi olla hyvä tiedonhalun herättäjä (Huovinen 1994).

Yhteissuunnittelu on myös tärkeää. Se motivoi ja aktivoi osallistujia. Ihminen haluaa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981). Opinto-ohjaajalla on hyvä olla ryhmän suunnitelma (ryhmädesign) ennen ryhmätyöskentelyn aloittamista. Ensimmäinen on selvennettävä, minkälaista ryhmäohjausta tarvitaan ja miksi. Sitten määritellään ryhmän tavoitteet ja sovitaan ohjaukselle aikataulu. Ryhmän tavoitteiden kannalta ohjaajan kannattaa suunnitella mielekäs ryhmäohjauksen sisältö oppimisaktiviteetteineen. Aktiviteetteina voivat olla ryhmäkeskustelut, erilaiset harjoitukset, tehtävät, tutustumiskäynnit jne. Ryhmän toimintakehys eli tilan valinta on myös tärkeää ryhmän toimintojen kannalta. Viimeiseksi ohjaajan on vielä syytä sisällyttää ryhmän suunnitelmaan sopivia arviointimenetelmiä (Vanhalakka-Ruoho, M. & Juutilainen, P.-K. 2003).

Luulen, että harvalla lukion opinto-ohjaajalla on näin jäsenelty suunnitelma pienryhmäohjausta varten tai yleensäkin kovin jäsentynyt käsitys termistä pienryhmäohjaus. Opinto-ohjaajien vastausten perusteella pienryhmäohjaus oli enemmän sattumanvaraista ja eteni tilanteen mukaan. Vain yhdellä opinto-ohjaajalla pienryhmäohjaus oli harkittua ohjaustoimintaa alusta loppuun; pienryhmäohjaukselle oli määrätty aihe, aika ja paikka, ryhmään haluavat ilmoittautuivat opinto-ohjaajan ilmoitustaululla olevaan listaan, paikalle oli kutsuttu myös ehkä sen alan asiantuntija opinto-ohjaajan lisäksi jne. Pienryhmäohjauksesta olisi tulevaisuudessa mielenkiintoista keskustella opinto-ohjaajien kanssa.

4. Tutkimuksen toteuttaminen

Aloitin tämän kehittämishankkeen perehtymällä ensiksi aiheesta tehtyyn kirjallisuuteen. Ryhmän toiminnasta ja ryhmäohjauksesta löytyi hyvin kirjallisuutta, pienryhmäohjauksesta vähemmän.

Pienryhmäohjauksen käytön Lahden lukioissa kartoitin kyselytutkimuksella. Tein kyselylomakkeen (liite 1) Lahden lukioiden (7kpl) opinto-ohjaajille. Lahdessa on kuusi kunnallista lukiota ja yksi yksityinen lukio. Lähetin kyselylomakkeet huhtikuussa 2005 yhdeksälle opinto-ohjaajalle ja seitsemän heistä vastasi kyselyyn. Lahden lukioissa ei juuri ole päätoimisia opinto-ohjaajia, vaan suurin osa opettaa opinto-ohjauksen lisäksi jotain toistakin ainetta, esimerkiksi historiaa. Myös itse osallistuin tutkimukseen tuomalla esiin omaa näkökulmaa ja omia kokemuksiani pienryhmäohjauksesta.

Opinto-ohjaajien vastaukset pienryhmäohjauksesta olivat melko niukkoja- joko vastaajat olivat toukokuun lopulla jo kesälomatunnelmissa tai sitten pienryhmäohjaus oli aiheena vähän vieras ja etäinen. Laajempien johtopäätösten tekeminen on siis vastausten perusteella hankalaa. On myös mahdollista, että monet ohjaajat eivät miellä tekemäänsä ohjausta aina pienryhmäohjaukseksi. Termi pienryhmäohjaus voi kalskahtaa liian hienolta monen opinto-ohjaajan korvaan.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat tarkoituksella käytännönläheisiä. Pyrin saamaan konkreettista näyttöä ja tietoa pienryhmäohjauksen käytöstä tai käyttämättömyydestä Lahden lukioissa. Mikäli Lahden lukioiden opinto-ohjaajat käyttävät pienryhmäohjausta, ovat heidän kertomukset pienryhmäohjauksen käyttötavoista hyödyksi kaikille opinto-ohjaajille. Mikäli pienryhmäohjausta ei käytetä, on sekin hyvä tietää- silloin voi pohtia syitä asialle. Opinto-ohjaajien haastattelut olisivat voineet syventää näkökulmaa pienryhmäohjauksesta.

5. Tulokset

5.1. Lahden lukioiden opinto-ohjaajien käsitys pienryhmäohjauksesta

Viisi vastaajaa seitsemästä määritteli pienryhmäohjaukseksi sen, että *paikalla on 2-3 opiskelijaa*. Yksi vastaaja piti *ihanteellisena pienryhmän kokona kuutta ohjattavaa*. Kolme vastaajaa lisäsi tähän määritelmään vielä sen, että *opiskelijat ovat kuuntelemassa samaa asiaa*. Pienryhmäohjaukseen osallistuu ohjaaja ja ryhmä joko *kerran tai useammin*. Eräs vastaaja piti hyvänä sitä, että *ryhmä ei saa olla liian suuri*. Suuressa ryhmässä aikaa voi tuhlaantua roolien hakemiseen ja isossa ryhmässä kaikki eivät ehkä uskalla osallistua keskusteluun niin aktiivisesti kuin pienemmässä ja turvallisemmassa ryhmässä. Itselläni pienryhmäohjauksen käyttö on ollut enemmän sattumanvaraista, ja sitä olen toteuttanut omassa pienessä työhuoneessa. 2-3 lukiolaista on ollut kerrallaan paikalla. Suurempia pienryhmiä en ole ohjannut.

Pienryhmäohjausta ei pidetty pelkkänä informaation jakotilanteena. Ohjaajan rooli nähtiin eräässä vastauksessa *tilanteen kasassa pitäjänä*. Ohjaaja on taustalla ja vie keskustelua eteenpäin. Ohjaajan on oltava tilanteen tasalla, seurattava keskustelua sekä tuotava omia ajatuksia ja näkökulmia esille. Ohjaaja voi tehdä yhteenvetoja keskusteluista sekä tuoda esille uusia kysymyksiä ja vastauksia ohjattavien kysymyksiin. Yksi vastaaja näki *pienryhmäohjaukset hedelmällisinä tilanteina keskusteluille*. Ohjattavillakin on tietoa ja kokemuksia joita on hyvä käyttää ohjauksessa, ja jotka tekevät ohjaustilanteen sisällöstä monipuolisen. Itse koen oman roolini pienryhmässä ryhmän vetäjänä, keskustelun vetäjänä ja näkökulmien laajentajana. Jos pienryhmä on aktiivinen, olen itse enemmän taustalla. Jos pienryhmä on passiivinen, vetovastuu on silloin minulla.

Erään vastaajan mielestä *pienryhmäohjaus voi tarkoittaa myös ongelmakeskeistä ohjausta*. Hän ei ollut käyttänyt sitä lukiossa, mutta kylläkin yläasteella. Esimerkkinä ongelmakeskeisestä pienryhmäohjauksesta vastaaja mainitsi *syrjäytymisvaarassa olevat nuoret*. Itse en juuri ole käyttänyt pienryhmäohjausta ongelmisten ohjattavien ohjauksessa. Monesti ongelmat koetaan henkilökohtaisina, ja niistä puhutaan mieluummin kahden kesken kuin ryhmässä.

Pienryhmäohjaus miellettiin myös ammatinvalintaan ja opiskeluun sopivaksi ohjausmuodoksi. Monessa vastauksessa kerrottiin, että opiskelijoita tulee 2-3 kappaletta keskustelemaan (yleensä kaverukset) samasta aiheesta. Yhteishaun lähestyessä opiskelijat keskustelevat elämän käännekohdasta, jatko-opiskelusuunnitelmistaan. Yhdessä kaverin kanssa on helppo tulla tarkentamaan ja saamaan vahvistusta omille ajatuksille. Moni ohjaaja kutsui näitä tapaamisia *keskusteluiksi*, mutta niitä ei välttämättä mielletty pienryhmäohjaukseksi. Keskusteluja pidettiin ehkä epävirallisempina; niitä ei oltu kokoon kutsuttu, keskustelulle ei ollut valmista kaavaa ja ehkä lopputuloksestakaan ei ollut heti selvyyttä. Muutama opiskelija vain halusi tulla yhtäkkiä keskustelemaan opinto-ohjaajan kanssa samoista jatko-opinnoista tms. Olen itse vastanneiden kanssa samaa mieltä. Itsekin olen tässä työssä puhunut usein ohjauskeskusteluista. Se ei kuulosta niin viralliselta kuin pienryhmäohjaus.

Yksi vastaaja piti pienryhmäohjauksen hyvänä puolena sitä, että *tutussa porukassa opiskelijat ehkä rohkaistuvat helpommin kyselemään*. Vastaavasti *huonona puolena*

tuotiin esiin se, että ujut opiskelijat eivät välttämättä uskalla kysellä pienryhmässä mitään. Ajatus siitä, että ryhmässä tuetaan toinen toista ja ryhmässä voi saada vahvistusta omille suunnitelmilleen, näkyi muutamista vastauksista. Jos ryhmässä on useita toisilleen vieraita opiskelijoita, keskustelu voi olla väkinäisempää ja silloin ohjaajan rooli silloin korostuu. Ohjaajan vuorovaikutustaidot ovat koetuksella, jos pienryhmässä ei vuorovaikutus sen osallistujien kesken lähde eteenpäin jouhevasti. Itse olen huomannut saman asian. Ujut ja hiljaiset opiskelijat saavat minulta helposti tietoisuuden. Puheliaammat ja rohkeammat opiskelijat keskustelevat ja kyselevät.

Pienryhmäohjaus nähtiin myös luottamuksellisena tilanteena. Ohjaajan on pienryhmäohjauksen alussa kerrottava ohjattaville eli pienryhmäläisille pelisäännöt, joiden puitteissa pienryhmäohjausta toteutetaan. Ohjaaja joutuu ehkä tarkkailemaan keskustelujen kulkua tarkemmin kuin yksilöohjauksessa, ettei keskusteluissa liikuta henkilökohtaisissa asioissa. Lukiolaiset osaavat jo harkita mitä voi puhua ryhmässä ja mitä ei, mutta nuorempien ohjattavien kanssa keskustelujen aiheita on tarkemmin rajattava. Itse kerron aina ohjattavilleni, oli sitten henkilökohtainen ohjaus tai pienryhmäohjaus, että tilanne on luottamuksellinen. Lukiolaiset osaavat jo suodattaa puheitaan ja keskustelunaiheita ei yleensä joudu rajaamaan.

5.2. Pienryhmäohjauksen toteutus Lahden lukioissa

Lähes kaikista vastauksista kävi ilmi se, että *pienryhmäohjausta ei paljoa käytetä lukion opinto-ohjauksessa. Ajan puute* mainittiin parissa vastauksessa suurimmaksi ongelmaksi. Lähes jokainen vastaaja kuitenkin kertoi jollain tavalla käyttävänsä pienryhmäohjausta. Pienryhmäohjausta ei paljoakaan käytetä ajan puutteen vuoksi, luulisi, että sitä käytettäisiin juuri siksi. Aikaa säästyisi muille ohjattaville, kun samasta aiheesta kiinnostuneita kutsuttaisiin koolle useampi. Kokevatko opinto-ohjaajat pienryhmän koolle kutsumisen ja pienryhmäohjauksen toteuttamisen ehkä aikaa vieväksi ja sen vuoksi luopuvat sen käytöstä? Toisaalta pienryhmäohjaus voi viedä paljon enemmän aikaa prosessina. Yhden oppitunnin aikana ei ehdi syvällisemmin läpikäydä asioita vaan vaaditaan useampi ohjauskerta.

Vastausten mukaan *pienryhmäohjausta toteutetaan sattumanvaraisesti* tai sitten *opiskelijoita kutsutaan pienryhmäohjaukseen*. Moni mainitsi sattumanvaraisuuden syyksi ajan puutteen. Osa vastaajista ei tarkemmin selittänyt, miten he kutsuvat opiskelijoita pienryhmäohjaukseen.

Yksi vastaaja *tiedotti lukiolaisille pienryhmiensä aikatauluista ryhmäohjaustuokioissa, ja lukiolaiset kävivät sitten ilmoittautumassa ilmoitustaululla oleviin listoihin*. Vastaajan mukaan hänen pienryhmien *teemat olivat yleensä jatko-opintoihin liittyviä ja koulutusalaakohtaisia*, esim. kuvataideala tai musiikkiala. Vastaaja oli etukäteen *paperille kirjannut muutamia kysymyksiä ja ajatuksia pienryhmäohjauksesta*, ja tätä pienryhmäohjauksen runkoa käytettiin joko väljästi tai orjallisesti- ryhmästä riippuen. *Ohjaustilanteessa oli mukana myös koulutusoppaita ja muuta ohjausmateriaalia*. Vastaaja oli pienryhmäohjauksessa pyrkinyt siihen, että *ohjaustilanne olisi rento keskustelutilanne*.

Jatko-opinnot mainittiin monessa vastauksessa aiheeksi, joista opinto-ohjaajat ovat järjestäneet pienryhmäohjausta. Joku oli järjestänyt yhteisinfon opiskelijoille, toinen taas kutsunut koolle tietystä jatko-opintoalasta kiinnostuneet opiskelijat tai sitten asiasta kiinnostuneet opiskelijat tulivat itse varaamaan opinto-ohjaajalta ohjauksaika. En tiedä kutsutaanko yhteisinfoa enää pienryhmäohjaukseksi. Se riippuu kai läsnä olevien määrästä. Itse olen Mukkulan lukiossa kutsunut koolle yhteisinfon, kun aiheena on ollut esim. Yliopistoon hakeminen ja yliopistossa opiskelu (infon pitäjänä on ollut esim. Eximia).

Yksi opinto-ohjaaja kertoi käyttävänsä pienryhmäohjausta niille opiskelijoille, jotka ovat olleet pois opinto-ohjauksen tunnilta pätevän syyn takia esim. sairauden takia tai niille, jotka haluavat lisäohjausta kyseisestä aiheesta tai jostain muusta aiheesta. Vastaajalla on oppitunnit aihepiireittäin, ja jokaisen opiskelijan on osallistuttava kerran kunkin aihepiirin tunneille.

Itse Mukkulan lukiossa ohjatessani käytän pääsääntöisesti henkilökohtaista ohjausta. Monia ohjaustilanteita en aina miellä pienryhmäohjaukseksi vaikka ne sitä ovatkin; 2-3 opiskelijaa joilla on lukujärjestyksenteko-ongelma tulevat ohjaukseen samaan aikaan tai pari opiskelijaa tulee yhdessä kyselemään teknisten alojen koulutuksesta jne. Opetan myös lakitietoa, ja yleensä olen kutsunut oppitunnille oikeustieteen opiskelijan kertomaan yliopistoon hakemisesta ja opinnoista. Tiedotan oikeustiede-esittelystä myös muille kiinnostuneille lukiolaisille, ja pienen lakitiedon ryhmän lisäksi paikalle tulee myös muita kiinnostuneita. Tämäkin on pienryhmäohjausta. Termi pienryhmäohjaus on monille opinto-ohjaajille ehkä etäinen.

5.3. Käsiteltävät asiat pienryhmäohjauksessa

Opinto-ohjaajat luettelivat suuren joukon asioita, joita voi käsitellä pienryhmäohjauksessa. Vastaajat eivät kuitenkaan tarkemmin perustelleet tai pohtineet, miksi juuri nämä aihepiirit ovat käsiteltävinä pienryhmäohjauksessa tai miksi ne sopivat pienryhmäohjauksen aiheiksi.

*Tein jaottelun vastausten perusteella pienryhmäohjauksessa käsiteltävistä asioista. Ensimmäinen asiarypäs oli *lukio-opiskelua koskevat asiat*; kurssivalinnat luokattomassa lukiossa, lukujärjestyksen teossa auttaminen varsinkin muista kouluista tulleille opiskelijoille, opintotuki, ylioppilaskokeeseen liittyvät valmistelut. Kurssimuotoinen lukio vaatii opiskelijalta kykyä itsenäiseen opiskeluun ja suunnitelmallisuutta opinnoissa. Muuten lukion käyminen saattaa venyä neljään vuoteen. Itselläni kuluu paljon aikaa syksyisin lukiolaisten auttamiseen kurssivalinnoissa ja lukujärjestyksen teossa. Mukkulan lukioon on yleensä tultu Mukkulan yläasteelta, joka ei ole kurssimuotoinen peruskoulu. Opiskelijoilla ei ole kokemusta jaksojärjestelmästä ja vaihtuvista lukujärjestyksistä. Opiskelijat tarvitsevat ohjausta opintojen suunnitteluun itsenäisesti.*

*Toisena asiakohtana mainittiin *lukion jälkeistä aikaa koskevat asiat*; työmarkkinatuki, tietoa jatko-opintopaikoista eli lähinnä ammattikorkeakouluista ja yliopistoista, ammatinvalintatesteihin hakeutumisesta jne. Jatko-opintoihin ohjaaminen nousi esiin kaikista vastauksista. Pienryhmäohjausta jatko-opinnoista annettiin yleensä kolmannen*

vuoden opiskelijoille. Itse olen myös käyttänyt pienryhmäohjausta abiturienteille jatko-opinnoista. Ensin abiturientit ovat käyneet henkilökohtaisessa ohjauksessa, ja tulevat sitten kaverin tai kavereiden kanssa kyselymään ja keskustelemaan lisää. Pienryhmäohjausta voisi myös tarjota toisen vuoden opiskelijoille, ja näin herätellä ajatuksia lukio-opiskelun jälkeisestä opintosuunnitelmasta.

Kolmantena pienryhmäaiheena mainittiin *ongelmien ratkominen pienryhmäohjauksessa*; ongelmat ihmissuhteissa ja opiskeluvaikeudet, oppimisvaikeudet (lukivaikeus) ja koejännitys mainittiin esimerkkeinä lukiolaisten ongelmista. Olisi ollut mielenkiintoista tietää, miten esimerkiksi ihmissuhdeongelmia voidaan ratkoa pienryhmässä ja miten hyvin se on onnistunut.

Mukkulan lukiossa olen ohjannut useampaa opiskelijaa kerralla esimerkiksi kurssivalinnoissa. Yleensä lukion alkajat tarvitsevat paljon apua opintojen alussa. Uuden ainereaalin myötä myös toisen ja kolmannen vuoden opiskelijat ovat tarvinneet enemmän apua kurssivalinnoissa suunnitellessaan tulevia ylioppilaskirjoituksia ja jatko-opintojaan.

Mukkulan lukiossa opiskelee myös jonkin verran maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat tulevat mielellään isommalla porukalla hakemaan apua kurssivalintoihinsa tai muihin opiskeluongelmiin. Kaikilla ei välttämättä kielitaito riitä kahdenkeskiseen ohjaukseen. Muutama päivä sitten kolme tyttöä varasi ajan ja he halusivat tulla keskustelemaan yliopisto-opinnoista. Kävimme yhdessä läpi perustietoa yliopistoon hakemisesta, pääsykokeista, tutkinnon rakenteesta jne. Eri kulttuuritaustasta tulevat pojat saattavat myös vierastaa naisopinto-ohjaajaa. He ovat omassa kulttuurissa tottuneet miesvaltaisempiin työyhteisöihin. He tulevat myös mieluummin kaverin kanssa kuin yksin keskustelemaan opinnoistaan. Suomalaiset opiskelijat tulevat mieluummin yksin opinto-ohjaajan luo keskustelemaan opinnoistaan ja opiskeluun liittyvistä ongelmistaan. Ohjauksessa voi nousta esiin arkaluonteisia henkilökohtaisia asioita, joita ei haluta kaverin kuulevan. Suomalaiset opiskelijat mieltävät ehkä enemmän ohjauskeskustelun henkilökohtaiseksi prosessiksi kuin ryhmätyöksi.

5.4. Ketkä lukiolaiset käyttävät pienryhmäohjausta?

Tutkimuksen perusteella voisi pienryhmäohjausta käyttävät jakaa seuraaviin ryhmiin: Yksi vastaaja tiivistä hyvin muidenkin vastaajien tuntoja; *pienryhmäohjausta käyttävät kaikki opiskelijat tarvittaessa aiheesta riippuen*. Vastauksista nousivat esiin monenlaiset käyttäjäryhmät. Vastauksien perusteella voisi päätellä, että käyttöä pienryhmäohjaukselle kyllä olisi ja sopivia opiskelijaryhmiäkin löytyisi. Tässä voisi opinto-ohjaajilla olla yhteistyön ja kehittämisen paikka.

Ykköset eli lukion alkajat työllistävät opinto-ohjaajia varsinkin lukuvuoden alussa. Alkajat on opetettava valitsemaan kurssija kurssitarjottimelta, heille on selvitettävä pakollisten ja syventävien kurssien merkitys, kerrattava ylioppilaskirjoitusten periaatteita yms. Itse olen työssäni huomannut, että kurssien valinta on hankalaa monille toisen ja kolmannenkin vuoden opiskelijoille. Ainereaaliuudistus on pakottanut lukiolaiset suunnittelemaan kurssivalintojaan tarkemmin. Myös tulevat jatko-opinnot vaikuttavat lukiolaisten kurssivalintoihin varsinkin reaaliaineiden kohdalta. Mukkulan

lukiossa ongelmana on ollut melko suppea kurssitarjotin, joka ei jätä paljoa pelivaraa lukiolaisille kurssien valinnassa. Myös lukion lakkauttaminen keväällä 2007 on herättänyt kysymyksiä lukiolaisissa. Tänä lukuvuonna 2005–2006 lukioon ei otettu enää uusia opiskelijoita. Lukion toisen ja kolmannen vuoden opiskelijat saavat käydä lukio-opintonsa loppuun Mukkulan lukiossa, mikäli saavat kurssikertymän täyteen ja ylioppilaskirjoitukset suoritettua kevääseen 2007 mennessä.

Oppitunneilta poissaolleet tulivat opinto-ohjaajan luo pienenä ryhmänä kuuntelemaan asian, minkä opinto-ohjaaja oli käynyt läpi opinto-ohjauksen tunnilla. Tällainen ryhmä on ainakin helppo kokoon kutsua, kun tietää ketkä ovat olleet poissa tunnilta. Mukkulan lukiossa opinto-ohjaajalla ei ole luokkatunteja, ja ei siten myöskään ongelmaa oppitunneilta poissaolleista lukiolaisista.

Lisäohjausta haluavat tulivat oppitunnin jälkeen hakemaan tarkempaa tietoa aiheesta. Opinto-ohjauksen tunnilla oli saatettu käydä läpi ammattikorkeakoulun opintolinjoja pääpiirteittäin. Yleisinfon jälkeen esim. yhteiskunnallisesta alasta kiinnostuneet tulivat hakemaan lisätietoa opinto-ohjaajalta.

Opiskelijat, joilla yhteiset jatko-opintoajatukset hakeutuivat pienryhmäohjaukseen. Yliopistoon hakijat tulivat ryhmänä ja ammattikorkeakouluista kiinnostuneita omana ryhmänä. Tällaisia teemaryhmiä opinto-ohjaajan olisi helppo kutsua koolle. Aihepiireinä voisi olla insinööriopinnot, tradenomiopinnot, luokanopettajaopinnot, kauppaakorkea tms. Olen myös itse pitänyt ryhmäohjausta samasta alasta kiinnostuneille.

Opiskelijat, joilla jokin yhteinen ongelma, olivat yksi pienryhmäohjauksen käyttäjäryhmä. Kyselyyn vastaajat eivät tarkemmin eritelleet millaisten ongelmien yhteydessä voidaan käyttää pienryhmäohjausta. Itselleni tulee mieleen lukion neljännen vuosikurssin opiskelijat, joilla on vaikeuksia viedä lukio-opinnot päätökseen. Toisena ryhmänä tulee mieleen opiskelijat, joilla on vaikeuksia jossain tietyssä oppiaineessa, esimerkiksi ruotsin kielessä.

Abiturientit ovat oma ryhmänsä. Heillä ovat jatko-opinnot, armeija, välivuosi tai ulkomaille lähtö mielessä. Välivuoden pitämisestä (ja vaarasta, että opiskelemaan lähtö venyy tai jää) saisi hyvin aiheen pienryhmälle. Ulkomaille töihin tai opiskelemaan lähtöä suunnittelevat voisi myös olla hyvä kohderyhmä.

Tytöt useammin kuin pojat vastaus oli parissa vastauslomakkeessa. Sopiiko keskustelunomainen ryhmäohjaus kenties paremmin tytöille kuin pojille? Pojista voi tuntua hankalalta käydä omia asioita läpi muiden kuullen. Itselläni on sama kokemus, että tytöt tulevat mieluummin ryhmänä ohjaukseen kuin pojat. Pojat varaavat yleensä henkilökohtaisen ajan opinto-ohjaajalle tai tulevat parhaan kaverinsa kanssa.

5.5. Pienryhmäohjauksen kehittämisajatuksia

Opinto-ohjaajilla oli paljonkin ajatuksia pienryhmäohjauksen kehittämisestä. Parissa vastauksessa *vaadittiin opinto-ohjauksen resurssien lisäämistä*. Sen uskottiin vaikuttavan pienryhmäohjauksenkin lisääntyvään käyttöön (pienryhmäohjausta esim. opiskelutekniikasta tai jatko-opinnoista kiinnostuneille). Monilla opinto-ohjaajilla on

vaikeaa saada lukujärjestykseensä mahtumaan pienryhmäohjausta, koska monet opettavat opinto-ohjauksen lisäksi jotain muuta ainetta. Itsekin opetan Mukkulan lukiossa historiaa ja yhteiskunnallisia aineita. Opinto-ohjaukselle on aikaa sen verran, mitä historian ja yhteiskuntaopin tunneilta jää jäljelle.

Pienryhmäohjaus nähtiin *käyttökelpoiseksi työvälineeksi esimerkiksi uusiin opiskelijoihin tutustuttaessa*. Tutustuminen voisi olla parempaa pienissä, 8-9 opiskelijaa, ryhmissä. Muutamassa vastauksessa kerrottiin tutorien hoitavan pitkälti uusien opiskelijoiden tutustuttaminen toisiinsa. Opinto-ohjaajalle itselleen voisi olla hyödyksi tutustua ohjattaviinsa pienissä ryhmissä; oppisi nopeammin tuntemaan uudet ohjattavansa. Mukkulan lukiossa tutorit ja ryhmäohjaajat ovat järjestäneet alkajille tutustumispäivän, jossa myös opinto-ohjaaja on ollut paikalla. Päivän aikana tutustuu jo vähän uusiin lukiolaisiin.

Samasta asiasta kiinnostuneille voisi järjestää asinatuntijoiden infoja. Vastaaja ei tarkemmin eritellety asiantuntijainfojen aiheita. Mukkulan lukiossa opinto-ohjaajana järjestän aina tammikuussa lukiolaisille kahden oppitunnin mittaisen ns. ammatinvalinta-aamupäivän. Olen kutsunut paikalle useiden eri oppilaitosten ja koulutusalojen edustajia (esim. insinööriopinnot, kasvatustieteet, biologia, sosionomiopinnot yms.) ja opiskelijat ilmoittautuvat kahteen esittelyyn kyseisen aamupäivän aikana. Olen etukäteen kysellyt opiskelijoilta, minkä alojen esittelyjä he kaipaisivat, ja olen yrittänyt saada niiden alojen esittelyjä. Opiskelijoilta on tullut pääsääntöisesti hyvää palautetta kyseisestä ammatinvalinta-aamupäivästä.

Pienryhmäohjauksen nähtiin myös vaativan opinto-ohjaajalta paljon; on valmistauduttava hyvin pienryhmäohjaukseen ja muutenkin opiskelijan kohtaamistaidot kehittyvät hitaasti. Ennakkoon ei voi tietää, miten ryhmä alkaa toimia ja luonnistuu keskustelu. Opinto-ohjaajat voivat kokea itsensä epävarmoiksi pienryhmäohjauksessa. Keskustelun kulkua ei voi etukäteen tietää ja tilanne saattaa vaatia nopeaa reagointia. Itsellenikin suurin syy pienryhmäohjauksen vähäiseen käyttöön on ajanpuute. Koen pienryhmäohjauksen järjestämisen vaativan aikaa ja perehtymistä. Toisaalta järjestelmällinen pienryhmäohjaus pitäisi jättää ehkä iltapäivätunteihin eli klo 14 jälkeen, kun lukiolaisilla ei enää ole teoria-aineita. Eri asia sitten on, kuinka moni lukiolainen jaksaisi pitkän työpäivän jälkeen osallistua vielä pienryhmäohjaukseen?!?

Erään vastaajan kehittämisehdotus pienryhmäohjaukselle oli mielenkiintoinen; *toisen opon ohjauksen seuraaminen voisi tuoda virikkeitä omaan työhön*. Ajatus oli mielenkiintoinen ja varmasti olisi kokeilemisen arvoinen. Opinto-ohjaajan työssä verkostoituminen ja kokemusten jakaminen muiden opinto-ohjaajien kanssa on tärkeää. Toisen opinto-ohjaajan työn seuraamisesta saisi varmasti uusia virikkeitä omaan työhönsä. Asia erikseen on se, miten opinto-ohjaajat päästävät tarkkailijoita omille tunneilleen tai kehtaavat mennä toisen tuntia seuraamaan.

Pienryhmäohjaajan oman toiminnan arviointi on myös tärkeää; mitkä seikat käyttäytymisessäni ja ryhmän ohjaamisessa tukevat tai jarruttavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista? Olenko urautunut kaavamaiseen käyttäytymiseen uskaltamatta kokeilla uutta? (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981, 79).

Pienryhmäohjausta voisi myös kehittää pyytämällä opiskelijoilta palautetta, totesikin eräs vastaajista. Omassa työssään sitä helposti kangistuu kaavoihinsa. Palautekyselyjen

tekeminen opiskelijoille voisi tuoda uusia vinkkejä pienryhmäohjaukseen ja tuoda myös opiskelijoiden näkökulmaa esiin. Itse olen silloin tällöin tehnyt kyselyjä lukiolaisille kirjallisesti sekä kyselyt heidän kehittämisajatuksiaan suullisesti henkilökohtaisessa ohjauksessa. Itse pienryhmäohjauksesta en kuitenkaan ole kyselyjä tehnyt vaan yleensä lukion opinto-ohjauksesta.

Pienryhmillä on erilaisia toimintatapoja. Pienryhmäohjaukseen osallistujia voisi pyytää valmistautumaan ohjaukseen etukäteen hakemalla tietoa kyseisestä aiheesta. Pienryhmässä voisi myös käyttää vierailijoita, asiantuntijoita, joille opiskelijat voisivat tehdä kysymyksiä. Kolmas tapa kehittää pienryhmäohjausta olisivat opintokäynnit (Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas 1981). Kaikki tämä edellyttäisi järjestelmällistä ja suunniteltua pienryhmäohjausta, johon harvalla opinto-ohjaajalla tuntui olevan aikaa, itseni mukaan lukien.

Itse olen käyttänyt pienryhmäohjausta melko vähän Mukkulan lukiossa. Ohjauksen painopiste on pienessä lukiossa, jossa kaikki tuntevat toisensa, henkilökohtaisessa ohjauksessa. Olen kutsunut niitä kaveruksia samalla kertaa ohjaukseen, joilla on samat jatko-opintohaaveet, esimerkiksi luokanopettajakoulutus. Ehkä eniten olen toteuttanut pienryhmäohjausta niin, että olen kutsunut koululle (yleensä oppitunnilleni) jonkun tietyn alan asiantuntijan kertomaan opinnoistaan ja olen ilmoitustaululle informoinut lukiolaisia. Tunneillani on vierailut mm. oikeustieteen opiskelijoita, ilmavoimissa opiskelevia jne. Alasta kiinnostuneet lukiolaiset ovat tulleet paikalle kuuntelemaan ja keskustelemaan. 2.1.2006 lukiossamme järjestettiin ns. ammatinvalinta-aamupäivä, johon kutsuin paikalle eri oppilaitosten edustajia kertomaan alastaan. Tällä kertaa paikalla olivat insinöörien ja tradenomien edustajat, biologian opiskelija, kasvatustieteiden opiskelija ja suomen kielen ja kirjallisuuden opiskelija. Lukiolaiset valitsivat kaksi esittelyä joita menivät kuuntelemaan.

Toisaalta on hyvä myös pohtia henkilökohtaisen ohjauksen ja pienryhmäohjauksen vaikutusta opinto-ohjaajan ja opiskelijan väliseen suhteeseen. Pienryhmäohjauksessa ei voida keskustella kovin syvällisesti ja henkilökohtaisella tasolla. Ohjaustilanne ei ole yhtä luottamuksellinen kuin henkilökohtaisessa ohjauksessa. Jokainen ohjattava kertoo sen, mitä haluaa ryhmälle paljastaa. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi tarkemmin kertoa syitä ja taustoja. Jos ohjaus painottuisi enemmän pienryhmäohjaukseen kuin henkilökohtaiseen ohjaukseen, ohjaustilanne jäisi pinnallisemmaksi. Henkilökohtainen kontakti jäisi puuttumaan ja opiskelijat voisi nähdä helpommin massana. Pienryhmäohjaus on hyvä ohjausmuoto osana opinto-ohjausta ja ajankäytön kannalta.

5.6. OPS pienryhmäohjauksessa

Lahden kaupungin lukion opetussuunnitelma toteaa opinto-ohjauksesta, että lukiolaisella on oikeus saada opinto-ohjausta luokkaopetuksena, henkilökohtaisena ohjauksena tai pienryhmäohjauksena. Jokainen opinto-ohjaaja tulkitsee opetussuunnitelmaa ja sen määräystä opinto-ohjauksen toteuttamisesta omalla tavallaan.

Myös yksi vastaajista sanoi napakasti, että *opiskelijoilla on oikeus saada henkilökohtaista ohjausta ja pienryhmäohjausta, koska OPS niin sanoo*. Sillä on siis

merkitys opiskelijan oikeusturvan takaajana. Opiskelijoilla on oikeus käydä opinto-ohjaajan luona henkilökohtaisessa ohjauksessa ja pienryhmäohjauksessa. Toisaalta lause määrittää myös opinto-ohjauksen asemaa oppilaitoksessa. Se on tärkeä oppiaine siinä missä muutkin ja sillä on oma tärkeä tehtävänsä.

OPS:m katsottiin antavan rajattomasti tilaa, mutta käytännön toteutus (pienryhmäohjaukselle) on usein hankalaa; lukujärjestykset pakottavat niin opiskelijat kuin opinto-ohjaajan tunneille ja resurssipula mainittiin toiseksi käytännön ongelmaksi. Pienryhmäohjauksen toteuttaminen vaatii aikaa. Opinto-ohjaajalla tulisi lukujärjestyksessään olla tilaa pienryhmäohjauksen järjestämiselle. Sivutoimisilla opinto-ohjaajilla muu opetettava aine vie aikaa opinto-ohjaukselta.

Eräs vastaus herätti myös kysymyksen siitä, että onko opinto-ohjaajilla tarpeeksi tietoa opetussuunnitelman tarjoamista mahdollisuuksista pienryhmäohjaukselle. Vastaajan mukaan *OPS:n luulisi olevan niin väljä, että pienryhmäohjaus sopii siihen hyvin*. Tästä aiheesta voisi olla hyvä keskustella opinto-ohjaajien kesken. Osa ohjaajista on perehtynyt opetussuunnitelmaan paremmin ja osalle se voi olla vieraampi. Mitä painokkaammin ja tarkemmin opetussuunnitelmassa määritellään opinto-ohjaus, sitä paremmin se heijastuu käytäntöön. Itsekin vielä vähän aikaa opinto-ohjaajan työssä olleena ja uuteen työpaikkaan menneenä olen aloittanut perehtymisen omon työhön perehtymällä opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelma antaa raamit opinto-ohjaajan työlle ja selkeyttää toimenkuvaa.

5.7. Opinto-ohjaajien lisäkoulutuksen tarve pienryhmäohjauksessa

Vain kolme vastaajaa vastasi tähän kysymykseen. Eräs opinto-ohjaaja ei osannut kuvitella erikseen pienryhmäohjaukseen liittyvää koulutusta, mutta totesi *kaiken lisäkoulutuksen olevan opoille tarpeen*. Toinen vastaaja ehdotti, että *OPEKO järjestäisi käytännönläheisen opoille tarkoitetun kurssin*. Kolmas vastaus ehdotti *lisäkoulutusta opoille vuorovaikutustaidoista*.

Pienryhmäohjaus mielletään ehkä kuitenkin niin kapeaksi opinto-ohjauksen osa-alueeksi, että sille ei nähdä tarvetta erillisenä koulutuksena. Muun koulutuksen ohessa lisäkoulutus pienryhmäohjauksesta olisi varmasti tervetullut. Muutenkin opinto-ohjaajien tapaamisissa olen huomannut useiden opinto-ohjaajien kaipaavan enemmän käytännön työkaluja opinto-ohjaukseen. Teoriakoulutusta ohjauksesta on tarjolla, mutta käytännön malleja kaivattaisiin lisää. Lahdessa järjestettiin lukion opettajille vesopäivä tammikuussa 2006. Sen aiheina olivat opinto-ohjauksen kehittäminen lukioissa, ryhmäohjaajuus ja maahanmuuttajat. Opinto-ohjaajat tuntuivat käytäväkeskustelujen nojalla pitäneen vesopäivää onnistuneena. Muilta lukion opettajilta kuuli enemmän ihmettelyä siitä, miten ohjaaminen ja ryhmäohjaajuus heille kuuluisivat... Sehän on opinto-ohjaajien tehtävä! Tällaiseen teemapäivään olisi voinut yhtenä aiheena sopia myös pienryhmäohjaus.

6. Pohdinta

Valtakunnallinen-, kaupunkikohtainen- ja lukiokohtainen opetussuunnitelma ohjaavat ja määrittävät opinto-ohjausta lukioissa ja antavat sille puitteet. Lukiolaisilla on oikeus opinto-ohjaukseen lukio-opintojensa aikana. Ohjaus voi olla luokkaopetusta, henkilökohtaista ohjausta ja pienryhmäohjausta. Jokainen opinto-ohjaaja resurssien puitteissa ja omalla persoonallaan määrittää sen, millaista ohjausta tarjoaa opiskelijoilleen. Opinto-ohjaus mielletään nykyään koko kouluhenkilökunnan tehtäväksi. Jokainen aineopettaja on oman aineensa paras asiantuntija. Eri asia on se, miten aineopettajat mieltävät tämän roolinsa.

Opinto-ohjaajien vastauksista kävi ilmi, että omaa ohjausta useammalle opiskelijalle samaan aikaan ei pääsääntöisesti mielletty pienryhmäohjaukseksi, vaikka toiminta täytti monen ohjaajan kohdalla pienryhmäohjauksen määritelmän. Vastauksissa puhuttiin mieluummin keskusteluista. Pienryhmäohjaus-termi ehkä miellettiin liian hienoksi, suunnitelmalliseksi ohjaustoiminnaksi.

Opinto-ohjaajat mielsivät pienryhmäohjauksen pienelle, 2-3 opiskelijalle ja korkeintaan kuudelle opiskelijalle suunnatuksi ohjaukseksi, jossa oltiin kuuntelemassa samaa asiaa kerran tai useammin. Pienryhmät nähtiin hedelmällisinä keskustelufoorumeina sekä opiskeluun ja ammatinvalintaan sopiviksi ohjausmuodoiksi. Pienryhmätilanne koettiin yhtä luottamukselliseksi kuin henkilökohtainen ohjaustilanne.

Pienryhmäohjaus on lyhykestoinen prosessi, jossa ohjattavaa pyritään auttamaan löytämään oikea ratkaisu ongelmaansa. Aina ei taustalta tarvitse kuitenkaan löytyä ongelmaa. Pienryhmäohjauksessa lukiolainen saa vahvistusta omille suunnitelmilleen tai uutta näkökulmaa. Ohjaussuhde on aina ohjaajan ja ohjattavien välinen vuorovaikutussuhde, jossa ohjattavia tulee tukea ja kunnioittaa. Pienryhmässä ohjauksella on yhteiset tavoitteet ja päämäärät. Ryhmän jäsenet tukevat toinen toisiaan, ja hyvin toimiva ryhmä tarjoaa uusia ajattelu- ja toimintavaihtoehtoja. Opinto-ohjaajan tehtävä pienryhmäohjauksessa on helpottaa kanssakäymistä, vetää ryhmän keskusteluja eteenpäin ja auttaa ohjattavia jäsentämään keskustelua. Pienryhmäohjausta voi paikoitellen verrata lyhytterapiaan. Molemmissa ohjausprosessi on lyhykestoista ja ongelmiin keskittymisen sijasta pyritään löytämään ratkaisu tilanteeseen.

Tässä Jyväskylän yliopistossa suorittamassani opinto-ohjaajien monimuotokoulutuksessa yhtenä työskentelymuotona on ollut juuri pienryhmäohjaus. Meidät opo-opiskelijat jaettiin koulutuksen aikana seitsemän hengen pienryhmiin. Pienryhmäkeskustelut olivat melkein parasta antia koko koulutuksessa. Pienryhmässä me opinto-ohjaajat saimme vertaistukea. Sain kuulla seitsemän eri tapaa harjoittaa ohjausta eri oppilaitoksissa. Oli hyödyllistä kuulla muiden toimintatavoista. Pienryhmäohjauksen koki myös mielekkääksi, kun pääsi itse puhumaan ja esittelemään ajatuksiaan. Isossa luentosalissa ei ole niin helppoa avata suutaan. Pienryhmässä ryhmäläiset myös kannustivat toinen toisiaan. Huomasin, ettei ole ongelmiensa ja pohdintojensa kanssa yksin. Ohjaaja antoi meidän melko vapaasti purkaa tuntojamme ja puuttui keskusteluihin vain jos ne aivan eksyivät aiheesta tai mikäli halusi tarkentaa jotain näkökulmaa. Pienryhmässä vallitsi hyvä ryhmähenki ja luottamus. Pienryhmässä

käsiteltävä asia tuli lähelle itseä, kun pystyit osallistumaan keskustelujen kulkuun. Isossa luentosalissa vieraiden ihmisten joukossa asioiden henkilökohtaistumista ei tapahdu yhtä helposti kuin pienryhmässä. Alussa pienryhmätoiminta tuntui vähän oudolta ja pelottavaltakin; joudun puhumaan omista asioistani muille ja laittamaan itseäni likoon. Pienryhmäoppiminen tuntui rankemmalta kuin luentosalissa luentojen kuunteleminen, mutta myös ajan mittaan mielekkäämmältä. Tästä kokemuksesta voisi vetää johtopäätöksiä myös lukion pienryhmäohjaukseen. Lukiolaiset kokevat monesti olevansa yksin ongelmiensa kanssa; lukio on työläs ja kursseja paljon, jatko-opinnot ovat epäselvät ja se ahdistaa. Moni luulee olevansa ainoa joka ei tiedä minne hakee lukion jälkeen. Pienryhmässä voisi saada vahvistusta ja uskoa itseensä ja mahdollisuuksiinsa. Pienryhmässä ryhmäläiset voisivat tukea ja kannustaa toinen toistaan.

Ajan puute koettiin opinto-ohjaajien vastauksissa suurimmaksi esteeksi pienryhmäohjauksen käyttämättömyydelle. Pienryhmien kokoontuminen oli sattumanvaraista ja vain muutamalla opinto-ohjaajalla suunniteltua toimintaa. Pienryhmän kokoaminen ja koolle kutsuminen vaatii selkeän suunnitelman. Opiskelijoita pitäisi informoida hyvissä ajoin ryhmän kokoontumisajoista, aiheesta yms.

Pienryhmäohjauksen yleisimpinä aiheina mainittiin lukio-opinnot ja jatko-opinnot. Pienryhmäohjauksen käyttäjäryhmiä oli erilaisia. Lukionsa aloittajat, alkajat, tarvitsevat paljon ohjausta lukion alussa. Mukkulan yläasteelta Mukkulan lukioon siirtyvät opiskelijat eivät ole muun muassa tottuneet jaksojärjestelmään vaan ovat opiskelleet yläasteella yhdellä lukujärjestyksellä. Lukion aloittavien ohjaaminen itsenäisempään työskentelyyn ja opintojen omaan suunnitteluun heti lukion alussa on tärkeää. Samasta jatkokoulutusalaasta kiinnostuneet käyttävät myös pienryhmäohjausta. Yleensä kaksi tai kolme kaverusta tulee hakemaan ohjausta, kun ovat hakeutumassa samalle alalle esim. tekniisiin yliopistoihin. Tässä ryhmässä abiturientit ovat suurin ryhmä.

Opinto-ohjaajilla oli selkeä mielipide siitä, miten pienryhmäohjausta voisi kehittää ja käyttöä lisätä lukioissa: resursseja lisää lukion opinto-ohjaukseen. Jos opinto-ohjaukselle olisi enemmän aikaa, silloin aikaa olisi myös enemmän ohjauksen kehittämiseksi. Itse allekirjoitan myös tämän väitteen. Olen Mukkulan lukiossa enemmän historian- ja yhteiskunnallisten aineiden opettaja kuin opinto-ohjaaja. Tarjoan opinto-ohjausta lukiolaisille oppituntien lomassa. Joissakin jaksoissa historian opetusta on niin paljon, ettei aikaa juuri ole opinto-ohjaukseen kuin muutama tunti viikossa. Sama tilanne on ympäri Suomea monissa lukioissa. Jos ohjaajalla olisi enemmän resursseja, enemmän tunteja annettavaksi ohjaukseen, se näkyisi kyllä ohjauksen laadussa. Vähillä resursseilla tehdään pakollinen eli ohjaustoimintaa joudutaan priorisoimaan. Jos aikaa olisi enemmän, myös ohjaukseen voisi ottaa erilaisia työtapoja enemmän käyttöön.

Pienryhmäohjausta voisi kehittää ja käyttöä lisätä myös opinto-ohjaajien yhteistyötä tiivistämällä. Yhteisissä tapaamisissa voisi vaihtaa käytännön kokemuksia pienryhmäohjauksesta ja vertailla työtapoja. Saman asian voi tehdä monella eri tavalla ja toteutuksella. Syynä harvoille tapaamisille on ajan puute. On hankala löytää lukioiden opinto-ohjaajien lukujärjestyksistä aikaa yhteisille tapaamisille. Lahden lukioiden opinto-ohjaajat ovat pyrkinneet tapaamaan toisiaan kerran pari vuodessa, mutta harvoin kaikki ovat paikalla. Ne tulevat, jotka pääsevät ja ehtivät. Toimivan ryhmäprosessin

kannalta olisi tärkeää, että opojen tapaamiset olisivat säännöllisiä ja koolla olisi aina sama joukko.

Myös lukiolaisilta voisi kerätä palautetta pienryhmäohjauksesta. Ensin pitäisi tarjota lukiolaisille pienryhmäohjausta eli organisoida tällainen ohjausmuoto omaan oppilaitokseen. Kun pienryhmäohjaus tulisi lukiolaisille tutuksi, sitten olisi palautteen vuoro. Siltä suunnalta voisi saada uusia näkökulmia ja toteutusideoita pienryhmäohjaukseen.

Tällä hetkellä Lahden lukioissa ei juuri ole käytössä järjestelmällistä pienryhmäohjausta. Pienryhmäohjauksen toteuttamiseen ei ole paneuduttu niin tarkasti kuin esimerkiksi henkilökohtaisen ohjauksen toteuttamiseen tai luokassa annettavaan opetukseen.

LÄHTEET

Gladding S.T. 1996. Counseling. A comprehensive profession. 3. painos. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. Teokseen viitattu teoksessa Lairio M., Puukari S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 9.

Huovinen H. 1994. Pienryhmäohjaajan opas, Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki 1994.

Kosonen P.A. 2000. Elämäntaidolliset haasteet ja ohjaus – näkökohtia habitaatin muotoutumisesta ja auttamisen asiantuntijuudesta myöhäismodernissa. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa II. Jyväskylä: PS-kustannus, 314–359.

Kuusinen K-L.2000. Kognitiivinen psykoterapia ohjauksen viitekehyksenä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus, 83-105.

Lahti R. 1994. Ohjaussuhde ja ohjaustoimenpiteet, monistheet I ja II. Työministeriö, Helsinki.

Lahti R. 2000. Psykoanalyttinen näkökulma ohjaustyöhön. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus, 137-161.

Lairio M. 1988. Nuoruusiän kehitystehtävät ja oppilaanohjaus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1988.

Lairio, M. & Puukari S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Lairio, M., Puukari S. & Nissilä P. 2001. Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 41-68.

Lairio M., Puukari S. & Nissilä P. 2001. Yhteiskunnalliset kehityslinjat ja opinto-ohjaus. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 69–90.

Lukion oppilaanohjaus. Opas ohjaajalle ja opettajalle. 1981. Kouluhallitus, Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Lahden kaupungin lukioiden opetussuunnitelma

Lukiolaki 2003

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus, 2003.

Mäkitalo, M. 2004. Ohjaustyön jäsentäminen ja avainosaamisen käsite. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa III. Jyväskylä: PS-kustannus, 233–240.

Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas, toim. E. Kurronen, SKSK-Kustannus Oy, 1989.

Numminen, U. 2001. Opinto-ohjauksen arviointi – lähtökohtia. AVO 2001, Ammatinvalinnanohjauksen vuosikirja. Helsinki: Oy Edita Ab, 51–57.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa III. Jyväskylä: PS-kustannus, 5-14.

Peavy, R.V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktiivinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus.

Peavy, R.V. 2000. Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmodernina aikana. Suomentaja Petri Auvinen. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus, 14–40.

Peavy, R.V. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa III. Jyväskylä: PS-kustannus, 16–47.

Riikonen, E. 2000. Henkinen hyvinvointi, voimanlähteet, kuntoutuminen. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.). Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–56.

Toivonen, V.-M. & Asikainen, R. 2000. Osaamisen ohjaajana- NLP ja inhimillisen taidon mallittaminen. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus, 106–136.

Trotzer, J.P. 1989. The counselor and the group. Accelerated Development Inc., Bristol. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim) 2000b. Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa I. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vanhalakka-Ruoho, M. & Juutilainen, P-K. 2003. Ryhmäohjaus, Jyväskylän yliopisto, opinto-ohjaajakoulutus 15.-16.12.2003. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Oppilaan- ja opinto-ohjaajien koulutus.

Vuorinen, J. 2000. Opinto-ohjaus – ohjausta koulunuorison keskuudessa. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa II. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–88.

Vuorinen, J. & Sampson, J.P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana osa II. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.

LIITTEET

Liite 1

**“PIENRYHMÄOHJAUS LAHDEN LUKIOISSA”- KEHITTÄMISHANKKEEN
KYSELYLOMAKE**

Nimi: _____

Lukio: _____

1. Mitä pienryhmäohjaus mielestäsi on?
2. Miten toteutat pienryhmäohjausta lukiossa? Jos et käytä pienryhmäohjausta, siirry kohtaan 8.
3. Mitä asioita/teemoja pienryhmäohjauksessa voi käsitellä?
4. Ketkä lukion opiskelijat käyttävät pienryhmäohjausta?
5. Miten pienryhmäohjausta voisi itse kehittää?
6. Miten OPS mielestäsi tukee tai rajoittaa pienryhmäohjauksen käyttöä opinto-ohjauksessa?
7. Minkälaista lisäkoulutusta tarvitsisit pienryhmäohjauksesta?
8. Jos et käytä pienryhmäohjausta, kerrotko miksi et käytä.